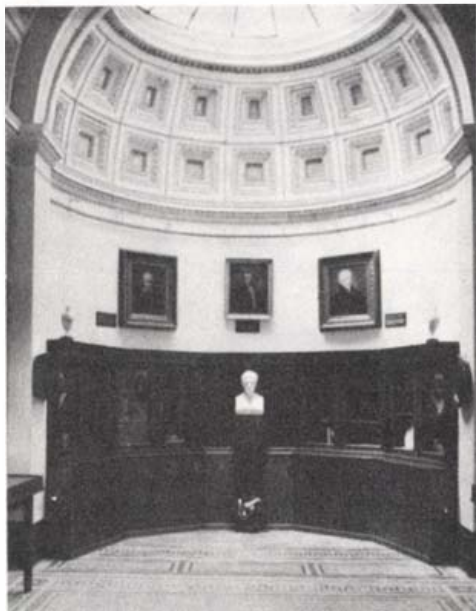

Százéves a széphalmi Kazinczy Ferenc Emlékmúzeum

Sátoraljaiújhelytől északnyugati irányban az első község Széphalom, az egykori Bányácska. 1806-tól negyed századon át itt lakott haláláig *Kazinczy Ferenc*, a magyar nyelv és irodalom megújításáért folyó harc vezető egyénisége. A falu, melynek ő adta a *Széphalom* nevet, s az író itteni kúriája – Kazinczy hatalmas méretű levelezése folytán – akkor a magyar irodalmi élet központja volt. (Buda és Pest csak később lett azzá.)

Negyvenhét esztendő az író, amikor Széphalmon megletepszik. Hogy micsoda élet van már a háta mögött, arról híres emlékiratai: a *Pályám emlékezete* és a *Fogságom naplója* szólnak. Hogyan élt Széphalmon családjának és az irodalomnak, megtudjuk a *Kazinczy Ferenc levelezése* című könyvsorozat eddig kiadott huszonhárom vastkos kötetéből. (Az első kötet 1890-ben, huszonharmadik – de talán még nem az utolsó – 1960-ban jelent meg.)

Széphalom akkori és mai varázsához az író feleségének, a nála húsz évvel fiatalabb *Török Zsófiának* (Sophie-nak) nemes alakja is hozzá tartozik. Méltán jegyezte meg róla két évtizeddel ezelőtt Szauder József: „Sophie igazi asszony volt, gyermekszülő és nevelő éppúgy, mint a ház körüli munkák erős kezű irányítója, s ugyanakkor férje »fentebb« szellemi világába is beavatott: e nélkül a minden arisztokratizmusáról lemondó, egyszerű grófkisasszony nélkül Kazinczy aligha lett volna képes oly harmonikusan, oly magabiztosan építeni ki Széphalom uralmát a magyar műveltségén”.

Kazinczy Ferenc 1831-ben halt meg. Házának kertjében alussza örök álmát, a szép fasor végében (első gyermeke, az egyéves korában elhunyt kis Ifigénia mellett). 1842-ben a feleségét is oda temették. Sírjukhoz 1847 nyarán *Petőfi Sándor* is elzarándokolt, s akkor írta, hogy Széphalom szent hely: „... szent az öreg miatt, kinek ott van háza és sírhalma. Kötelessége volna minden emelkedettebb lelkű magyarnak életében legalább egyszer oda zarándokolnia, mint a mohamedánnak Mekkába.” A ház akkor már nem volt a Kazinczyaké, s benne és körülötte minden pusztulásnak indult, de Széphalom szépségéről Petőfi elragadtatással nyilatkozott: „Nevét megérdemli, mert festői szépségű táj”.

Kazinczy – ahogy Petőfi írja *Széphalmon* című versében – „fél századig tartá vállán, mint Atlasz az eget, a nemzetiségnek ügyét”, az ő harcai, az ő hatalmas irodalomszervező, nyelv- és nemzetújító munkássága nélkül talán nem is maradtunk volna meg magyarnak. Legalábbis Petőfinek ez volt a véleménye: „Magyar Nemzet, most nem volnál magyar, /Ő akkor volt az, midőn senki sem volt, /Midőn magyarnak lenni/Szégyen vala”.

1859-ben leégett a széphalmi udvarház, a következő évben le is bontották. A Magyar Tudományos Akadémia megvásárolta a megmaradt kertet, és benne – Ybl Miklós tervei szerint – 1873-ban fölépíttette a görög templomokra emlékeztető, klasszicista stílusú emlékcsernokot, homlokán ezzel a felirattal: *Kazinczy Ferenc emlékének a hálás utókor*. Ez pontosan azon a helyen áll, ahol az író dolgozószobája volt. Annak egy falrészletét bele is építették. (A régi kúria néhány követ Kazinczy síremlékénél helyezték el.)

Sokáig úgy tervezték, hogy az író hamvait ebbe a „mauzóleumba” hozzák át, 1882-ben azonban az Akadémia úgy döntött, hogy az emlékcsernokban inkább múzeumot létesít. Ennek a gondolata és megvalósítása Kazinczy egyik unokájától, *Becske Bálint*tól származik, akinek a sírját ott találjuk a Kazinczy Ferencé mögött. Becske Bálint leírja az Akadémiai Értesítő egyik 1909. évi számában, hogy a széphalmi panteon 1876-ban még üresen állott, minden emlékeztető tárgy nélkül, egyetlen dísz

Kazinczynak faoszlopon álló mellszobra volt a csarnok közepén. „Rögtön megfogamzott bennem a gondolat – olvassuk Becske Bálint visszaemlékezésében –, hogy mindazon meglévő emléktárgyakat, amelyek nagyszüleimre emlékeztetnek, családunk körében össze fogom gyűjteni és a mausoleumban, mint legilletékesebb helyen elhelyezem, hogy azok ott örök időkre letéteményezve, a tulajdonjog épségben tartásával, megőriztessenek. E cél megvalósítása végett még az 1881. évben folyamodtam a M. Tud. Akadémiához, amely 1882. március 19-én 293. sz. a. kelt átiratában indítványomat helyeselte, s az emléktárgyak elhelyezésére két díszes, üvegfedelő szekrényt készíttetett. E szekrények azonban az emléktárgyak befogadására nem voltak elegendők, minélfogva 1897-ben az Akadémia jóváhagyásával új díszes szekrények készültek”.

Így született meg száz esztendővel ezelőtt, s így formálódott múzeummá az országnak talán legelső irodalmi emlékháza, mely nemcsak az író életútját mutatja be, hanem feleségének és vértanú fiuknak is több emléktárgyát őrzi. Az egyik szekrényben látható 1848-as hovédtsizti csákót az 1849. október 25-én Aradon kivégzett Kazinczy Lajos viselte.

A széphalmi *Kazinczy Ferenc Emlékmúzeumot* ma már egyre többen látogatják: évente negyvenötvenezen keresik föl. Az ország minden részéből, sőt külföldről is odalátogatók egyúttal, a „szent öreg” sírjánál is leróják kegyeletüket. No meg Kazinczy Lajos szobránál, amely 1912 óta ott áll a múzeum előtti parkban.

Dr. Pásztor Emil

Emlékezés Komlós Aladárra

A régmúlt idők egyik kiváló emberére: az íróra és költőre, irodalomtörténészre, a kritikusra, az egyetemi tanárra, – aki közülünk, tőlünk, Losoncra indult – *Komlós Aladár*ra emlékezem, születésének nemrég múlt évfordulója alkalmából.

Komlós Aladár 1892. december 10-én született Alsósztrégován. Onnan hamarosan Losoncra költöztek, s itt végezte iskoláit. Irodalomtanára, dr. Bodor Aladár, a neves költő nagy hatással volt rá, s korán felébresztette költői és írói hajlamait.

Az egyik hozzám intézett levelében a következőket írja: „... legmélyebben belém vésődött emlékeim Losonchoz fűződnek. Nem kell más mondanom: ott voltam fiatal. Olvassátok a helyhez kötött verseimet, mind kivétel nélkül Losonchoz szólnak . . . és hogy konkrétumot is írjak: ott tanított dr. Bodor Aladár, ez a nagyszerű ember – a magyar irodalomra, aki döntő hatással volt egész fejlődésemleremre!”